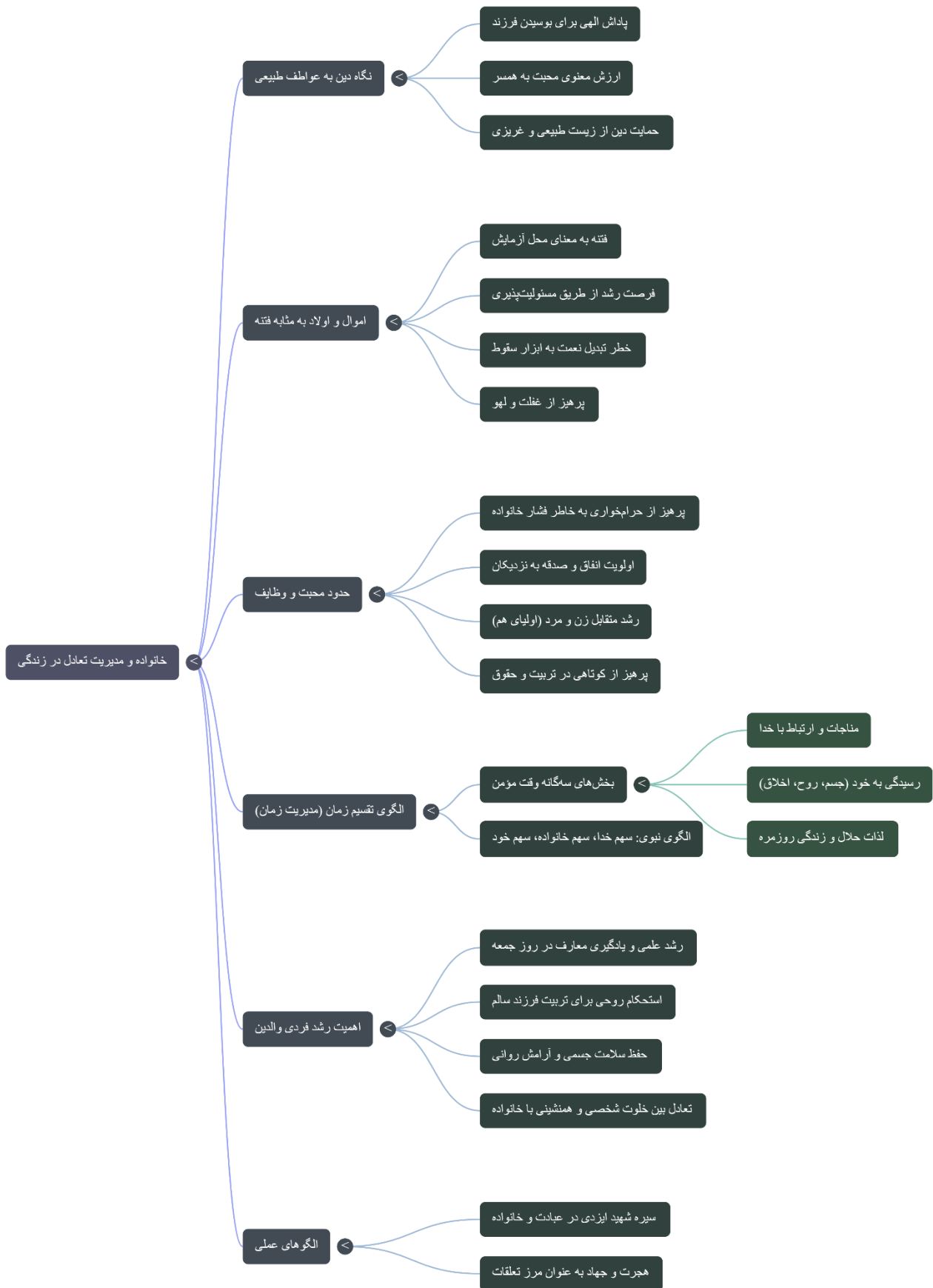

بسم الله الرحمن الرحيم

دوره هنر همسر داری در قرآن کریم
(خانواده در قرآن ۱)

جلسه هفتم

مدرس دوره: دکتر سجاد مهدی زاده

چکیده

خانواده در نظام فکری اسلام، نهادی است که بر پایه محبت طبیعی بنا شده و رفتارهای غریزی در آن (مانند محبت به فرزند و همسر) واجد ثواب الهی است. با این حال، منابع بر این نکته تأکید دارند که اموال و فرزندان «فتنه» یا وسیله آزمایش هستند. چالش اصلی انسان، مدیریت این علائق است تا به مرز «لهو» (غفلت از خدا) و «حرام‌خواری» برای تأمین خواسته‌های خانواده نرسد. الگوی زیست مؤمنانه بر تقسیم زمان میان سه بخش «مناجات با خدا»، «رسیدگی به خود (رشد علمی و جسمی)» و «لذات حلال و خانواده» استوار است. توازن، کلید اصلی است؛ به طوری که نه عبادت مانع حقوق خانواده شود و نه دغدغه‌های خانوادگی مانع رشد معنوی و وظایف دینی فرد گردد.

۱. جایگاه محبت و رفتارهای طبیعی در خانواده

بر اساس متن، دین اسلام نه تنها با تمایلات طبیعی مخالف نیست، بلکه بر آن‌ها صحنه گذاشته و برای آن‌ها اجر و ثواب در نظر گرفته است.

- **ثواب برای رفتارهای غریزی:** بوسیدن فرزند یا ابراز محبت میان زن و شوهر، علی‌رغم اینکه اموری کاملاً طبیعی و غریزی هستند، در روایات مورد توصیه قرار گرفته و دارای ثواب الهی تلقی شده‌اند.
- **حمایت دین از زیست طبیعی:** اصرار دین بر این است که رفتارهای طبیعی در جایگاه درست خود قرار بگیرند. روابط زناشویی نیز به عنوان رفتاری غریزی، مشمول ثواب شمرده شده است.

۲. مفهوم خانواده به عنوان «فتنه» (محل آزمایش)

یکی از مضامین مرکزی در منابع مورد بررسی، استفاده از واژه «فتنه» برای اموال و فرزندان در قرآن کریم (آیه ۲۸ سوره انفال و آیه ۱۵ سوره تغابن) است.

- **معنای فتنه:** فتنه در اینجا به معنای «محل آزمایش» است. این دارایی‌ها و وابستگی‌ها لزوماً منفی نیستند، بلکه بستری برای صعود یا سقوط انسان فراهم می‌کنند.
- **بستر رشد:** تلاش برای تربیت فرزند، شب‌زنده‌داری برای پرستاری از فرزند بیمار و هزینه‌کرد برای آموزش و ادب او، همگی مراحل از رشد و کمال والدین محسوب می‌شوند.

- **عامل سقوط:** اگر محبت به خانواده از حد بگذرد و منجر به انجام کار حرام (مانند حرام‌خواری برای تأمین خانواده) یا کوتاهی در وظایف دینی شود، خانواده به عاملی برای زمین خوردن انسان تبدیل می‌گردد.

۳. مرز میان وظیفه و «لهو»

در حالی که خدمت به خانواده اولویت دارد، نباید این موضوع باعث غفلت از خداوند شود.

- **دشمنی در لباس خانواده:** طبق آیه ۱۴ سوره تغابن، گاهی همسر و فرزندان به دلیل ایجاد موانع در مسیر حق، می‌توانند به «دشمن» تبدیل شوند.
- **پرهیز از لهو:** قرآن صراحتاً نهی می‌کند که اموال و اولاد، انسان را به «لهو» (سرگرمی غافل‌کننده) بکشانند.
- **تقدم در انفاق:** با وجود هشدارهای مربوط به وابستگی، اولین اولویت برای انفاق و صدقه، خانواده و اطرافیان نزدیک هستند. هر فرد موظف است ابتدا نیازهای مادی و عاطفی همسر و فرزندان خود را تأمین کند.

۴. مدیریت زمان و تقسیم وظایف در سیره معصومین

الگوی زندگی اسلامی بر اساس تقسیم‌بندی دقیق زمان استوار است تا هیچ بعدی از زندگی فدای بعد دیگر نشود.

تقسیم‌بندی سه‌گانه زمان برای مؤمن

بر اساس روایتی از حضرت علی (ع)، زمان مؤمن باید به سه بخش تقسیم شود: ۱. **ساعت مناجات:** زمانی برای ارتباط خالصانه با پروردگار. ۲. **ساعت محاسبه نفس (رسیدگی به خود):** زمانی برای اصلاح اخلاق، سلامت جسم، روح و رشد علمی. ۳. **ساعت لذات حلال:** زمانی برای رسیدگی به امور زندگی روزمره و لذت‌های مشروع.

سیره پیامبر اکرم (ص) در منزل

امام حسین (ع) در توصیف رفتار پیامبر (ص) در منزل می‌فرمایند که ایشان وقت خود را به سه جزء تقسیم می‌کردند:

- جزء لله: بخشی برای عبادت خدا.
- جزء لاهله: بخشی برای گفتگو و رسیدگی به امور خانواده.
- جزء لنفسه: بخشی برای نیازهای شخصی و خلوت فردی.

۵. اهمیت رشد فردی و سلامت والدین

یک اصل کلیدی در تحلیل منابع، ضرورت «قوی بودن» والدین برای ایفای نقش مؤثر است.

- خودفراموشی ممنوع: والدین نباید به بهانه فداکاری برای فرزندان، از رشد علمی، سلامت جسمی و آرامش روحی خود غافل شوند.
- رشد علمی به عنوان تکلیف: مؤمن باید در طول هفته زمانی را به یادگیری احکام، معارف دینی و اخلاق اختصاص دهد. این امر حتی با وجود مسئولیت‌های خانوادگی، یک واجب دینی است.
- توازن میان حضور و خلوت: اگرچه نشستن در کنار خانواده از اعتکاف در مسجد پیامبر (ص) بالاتر شمرده شده، اما این نباید به معنای حذف خلوت‌های عبادی و مطالعاتی فرد باشد.

۶. الگوهای عملی و توصیه‌های اجتماعی

در بخش پایانی منابع، به نمونه‌های عینی و چالش‌های اجتماعی اشاره شده است:

موضوع	شرح و نکته کلیدی
الگوی شهید ایزدی (حاج رمضان)	ایشان علی‌رغم اختصاص وقت ویژه به مناجات و قرآن در اواخر عمر، اجازه نمی‌دادند این موضوع به حق خانواده لطمه بزند و از وقت استراحت خود برای عبادت استفاده می‌کردند.
تسهیل ازدواج	توصیه به والدین (پدر عروس و داماد) برای رعایت انصاف در مخارج ازدواج و همراهی با جوانان در شرایط دشوار اقتصادی.
دعای عالیہ المضامین	تأکید بر این فراز از دعا که نعمت‌ها (عقل، عزت، قلب پاک) باید «برای» انسان باشند و نه «علیه» او؛ یعنی ابزاری برای رشد باشند نه غرور و سقوط.

نتیجه‌گیری نهایی

خانواده یک واحد مقدس است که مدیریت آن نیازمند هوشیاری نسبت به مرزهای الهی است. موفقیت در این نهاد، در گرو عمل به وظایف نسبت به همسر و فرزندان در کنار حفظ پیوند معنوی با خدا و استمرار رشد فردی است. نباید اجازه داد دغدغه‌های خانواده، انسان را از تکالیف اجتماعی و الهی (مانند هجرت یا جهاد در مواقع ضرورت) بازدارد.

